

Utrikesutskottets betänkande

1976/77:4

med anledning av motioner om erkännande av och bistånd till Demokratiska republiken Östra Timor, m. m.

Motionerna

I *motionen 1975/76:1132* av herr Hermansson m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer om att diplomatiska förbindelser upprättas med regeringen i Demokratiska republiken Östra Timor.

I *motionen 1975/76:1139* av herr Hermansson m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen beslutar anvisa 5 000 000 kr. till humanitärt bistånd åt Demokratiska republiken Östra Timor och Fretilin, den revolutionära fronten för Östra Timors oberoende.

I motionerna erinras bl. a. om den självständighetsförklaring av Demokratiska republiken Östra Timor, som skedde i slutet av november 1975 genom ordföranden i Fretilin, den revolutionära fronten för Östra Timors oberoende, och den invasion av indonesiska trupper som inleddes några dagar därefter. Motionärerna gör gällande att folkmord begåtts på befolkningen i Östra Timor och att motståndsrörelsen mot de indonesiska ockupanterna bör få humanitärt bistånd från Sverige liksom diplomatiskt erkännande.

Bakgrund

Inledningsvis kan konstateras att avsevärda förändringar inträtt i Östra Timor under den tid som gått sedan motionerna väcktes i början av detta år.

Redan innan Portugal hunnit mer än planera avvecklingen av sitt kolonialvälde på ön övergick misshälligheterna mellan de tre partier eller rörelser (UDT, Fretilin och Apodeti) som konkurrerade om makten i stridigheter och till sist i ett inbördeskrig hösten 1975, ur vilket Fretilin i slutet av september framgick som segrare. Denna seger medförde en kort period av de facto-självständighet för Östra Timor under Fretilins ledning. Efter endast några veckor utbröt dock nya sammanstötningar mellan Fretilins trupper och de båda andra partiernas styrkor, denna gång vid gränsen till den indonesiska delen av Timor. I början av december invaderades Östra Timor av indonesiska styrkor, vilka uppgavs bestå av frivilligförband och nådde snabba framgångar i kustområdena, medan Fretilin drog sig tillbaka till bergsområdena i öns inre.

På portugisisk begäran togs Timorfrågan upp i FN:s säkerhetsråd den 22 december 1975. Rådet antog därvid enhälligt en resolution i vilken den indonesiska väpnade interventionen beklagades och Indonesien uppmanades

att utan dröjsmål dra tillbaka sina trupper. Samtidigt uppmanades alla stater att respektera Östra Timors territoriella integritet och dess folks oförytterliga rätt till självbestämmande. I en röstförklaring från svensk sida framhölls bl. a. att man helst hade sett att resolutionen fått en mera kraftfull utformning. FN borde inte på något sätt överse med utländsk ockupation, oavsett vilka förevändningar härför som begagnats.

Rådet uppdrog vid samma tillfälle åt ett särskilt ombud för FN:s generalsekreterare att företa en undersökning av läget i Östra Timor. I den rapport som den specielle FN-representanten sedermera framlade konstaterade denne, att han trots upprepade försök inte getts tillfälle att besöka de områden av ön som alltjämt behärskades av Fretilin och att det därför inte var möjligt att lämna någon definitiv redogörelse för situationen i Östra Timor.

Rapporten diskuterades vid ett andra möte i säkerhetsrådet om Östra Timor, som hölls den 22 april i år. Debatten i rådet rörde dels Indonesiens invasion av Östra Timor, dels frågan om befolkningens möjlighet att utöva sin självbestämmanderätt.

Också denna gång antogs (med nedlagda röster från USA:s och Japans sida) en resolution vari Indonesien ånyo uppmanades att utan dröjsmål dra tillbaka alla trupper från området. Undersökningsuppdraget för den specielle FN-representanten förnyades. I en svensk röstförklaring underströks vikten av att emissarien denna gång fick möjlighet att nå kontakt med alla parter i Östra Timor och betecknades de indonesiska truppernas fortsatta närvaro som en territoriell kränkning. Den svenske representanten framhöll vidare att befolkningen i Östra Timor under det gångna året genomgått fruktansvärda lidanden och att det var av yttersta betydelse att freden återställdes samt att det gavs möjligheter att återuppta det internationella humanitära biståndet dit.

Indonesien hävdade vid detta tillfälle att befolkningen i Östra Timor beslutat om områdets anslutning till Indonesien och att de indonesiska frivilligtrupperna endast kunde dras tillbaka på begäran av den provisoriska regeringen i Östra Timor som under mellantiden etablerats.

FN:s säkerhetsråd diskuterade i mitten av juni en inbjudan från Indonesien till generalsekreteraren och säkerhetsrådet att avlägga ett besök i Östra Timor efter den 24 juni. Rådet beslöt avböja denna inbjudan under hänvisning till de båda resolutioner som rådet förut antagit.

I början av juni hade ledaren för den provisoriska regeringen i Östra Timor överlämnat en petition till Indonesiens president med begäran om Östra Timors snara upptagande i Indonesien. Från indonesisk sida förklarade man sig beredd att tillmötesgå denna hemställan. Den 17 juli i år undertecknade Indonesiens president en av det indonesiska parlamentet antagen lag med innebörden att Östra Timor införlivades med det indonesiska samväldet som dess tjugosjunde provins. Samtidigt utnämndes den dittillsvarande chefen för den provisoriska regeringen (ledaren för Apodeti-rörelsen)

till guvernör över provinsen.

Huruvida frågan om Östra Timor därmed är utagerad i FN är ännu för tidigt att avgöra. Den kan komma att aktualiseras i generalförsamlingens fjärde kommitté i samband med behandlingen av kolonialkommitténs rapport. Också säkerhetsrådet har möjlighet att återuppta frågan.

Om den militära och politiska situationen för Fretilin efter den indonesiska interventionen i december 1975 föreligger endast bristfälliga uppgifter. Frånsett det särskilda ombudet för FN:s generalsekreterare, som förhindrades att få full insyn i förhållandena på ön, och frånsett ett endagsbesök i huvudstaden Dili av ett antal diplomater och journalister torde inga utländska observatörer ha tillåtit besöka Östra Timor efter det indonesiska maktövertagandet. Inte heller det internationella Röda korset har ännu fått tillstånd att återuppta sin humanitära biståndsverksamhet på den krigshärjade ön. Uppgifterna om hur stor del av Östra Timors territorium eller befolkning som alltjämt kontrolleras av Fretilin varierar avsevärt, likaså uppgifterna om Fretilinstyrkornas numerär. I och med att Indonesien tydligen kontrollerar kustområdena synes dock förutsättningarna för en effektiv eller långvarig motståndskamp ha reducerats. Fretilin upprätthåller i Moçambique en exilorganisation med viss representation också i Europa. Däremot synes det ovisst om det i Östra Timor längre finns någon central administration för de av Fretilin alltjämt kontrollerade områdena.

Utskottet

Vad beträffar yrkandet i motionen 1132 om upprättande av diplomatiska förbindelser med regeringen i Demokratiska republiken Östra Timor, framgår det av uppgifterna i bakgrundsavsnittet ovan att de materiella förutsättningarna saknas för att bifalla motionen. Enligt den internationella rätten skall vissa kriterier vara uppfyllda redan för att en stat skall anses ha uppkommit. Dit hör existensen av ett territorium, en befolkning samt en regering som självständigt i relation till andra stater utövar effektiv makt. På samma sätt anger den internationella rätten de båda huvudkriterier, nämligen effektiv kontroll över staten och viss stabilitet, som skall vara uppfyllda för att en politisk myndighet skall kunna anses som en regering, vilken är behörig att företräda en etablerad stat. Beträffande både stats- och regeringsrekvisiten saknas i dag huvudförutsättningarna i fråga om Östra Timor. Följaktligen kan heller inga diplomatiska förbindelser upprättas i förevarande fall. Utskottet avstyrker sålunda motionen 1132.

Utskottet avstyrker likaså det yrkande om ett särskilt anslag för humanitärt bistånd åt Demokratiska republiken Östra Timor och Fretilin som framförts i motionen 1139. Det stöd till befrielserörelser som lämnas av Sverige är begränsat till humanitärt bistånd och utbildningsstöd och utgår endast till sådana rörelser i södra Afrika som omfattas av rekommendationer från FN om sådant bistånd. Denna regel utesluter å andra sidan inte att humanitära

insatser kan göras i Östra Timor till förmån för en befolkning som uppenbart lidit svårt av inbördeskriget och den indonesiska invasionen, om praktiska möjligheter till sådant bistånd yppar sig. För sådana ändamål finns medel att tillgå inom biståndsbudgetens ram.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1975/76:1132,
2. att riksdagen avslår motionen 1975/76:1139.

Stockholm den 26 oktober 1976

På utrikesutskottets vägnar

ALLAN HERNELIUS

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herr Hernelius (m), fru Lewén-Eliasson (s), herr förste vice talmannen Bengtson (c), herr Adamsson (s), fru Nilsson i Kristianstad (c), herrar Palm (s), Åberg (fp), Göransson (s), Hellström (s), fruar Sundberg (m), Sigurdsen (s), herrar Wirmark (fp), Örjes (c) och Jan Bergqvist i Göteborg (s).